

FACULTATEA DE ȘTIINȚE REALE, ECONOMICE ȘI ALE MEDIULUI

ACTIVITATEA STUDENTULUI PENTRU TRATAREA COMPETENȚĂ A SITUAȚIILOR

Nicoleta BLEANDURĂ, *asist. univ.*,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Abstract: *The fundamental purpose of the student's activity is to develop competencies. From the situated perspective, competencies can be formed only in situations. In order to solve a situation and to develop the corresponding competencies, the student goes through certain stages.*

The article analyzes the opinions of the researchers in the field regarding the activity of the student in a didactic situation. Also, a phasing of the student's activity for the competent treatment of the situations is proposed and described.

Keywords: *competence, situations, treatment, activity, student, reflection.*

Introducere

Conform abordării prin situații (APS), cunoștințele pot fi construite doar în situații. Fiecare student își construiește, în funcție de experiență și practică în situații, cunoștințe și competențe în mod individual. Profesorului îi revine rolul principal de a elabora, oferi studenților și gestiona situații didactice, în care să fie posibilă dezvoltarea competențelor vizate. Vom evidenția însă faptul că pentru a forma o competență, nu este suficient de a oferi studentului situații pe care să le trateze. Este necesar de a înțelege cum are loc procesul de tratare a unei situații din punctul de vedere al studentului și de a-l ghida, ajuta și orienta în cadrul acestui proces dificil.

Etapele activității studentului pentru tratarea situației

D. Masciotra consideră că pentru tratarea unei situații și formarea competențelor respective studentul parcurge următoarele 3 etape, numite *funcții generale ale competenței*: situarea, poziționarea, transformarea [4], [3], [2]; ceea ce presupune din partea studentului investiții atât de ordin psihologic, cât și intelectual.

Vom propune o etapizare a activității studentului pentru tratarea competență a situațiilor (Tabelul 1), incluzând, analizând și explicând atât etapele numite de către Masciotra, dar și altele considerate importante.

Așadar, din punctul de vedere al APS, în procesul de instruire, studentul parcurge etapele:

(1.) *Pregătirea* înseamnă a dispune de o inteligență emoțională pentru a se angaja plener și a fi gata în orice moment.

Zarifian vorbește despre o serie de atitudini necesare în fața unei situații precum [8]:

- Vigilența și capacitatea de a „vedea înainte”;
- Luarea inițiativei;
- Diagnosticarea critică a situației;
- Capacitatea și voința de a explora și a fi deschis (flexibil) opiniilor noi prin imaginație, justificări și argumente plauzibile;
- Simțul responsabilității (eu răspund de capacitatea mea de a face față și de relevanța inițiativelor luate);
- Spirit de inovație și deschiderea pozitivă față de nou.

Considerăm că nivelul de pregătire emoțională a studentului pentru a se antrena în tratarea situației este importantă, în același timp vădită, dar și dificil de a fi analizată, dat fiind aspectul subiectiv și psihologic.

(2.) *Situarea* (reconstruirea situației) – înțelegerea, stabilirea raportului studentului față de situație.

Pentru a face față unei situații, ea trebuie neapărat înțeleasă, altfel situația nu ar exista pentru student. Studentul trebuie, de asemenea, să înțeleagă importanța rezolvării situației pentru construirea individuală a sistemului de cunoștințe. Situarea/resituarea reprezintă un proces dinamic, permanent, pentru a permite controlul și gestiunea schimbărilor ce au loc. Înțelegerea situației presupune cercetarea continuă a soluțiilor posibile, în funcție de starea în care se află studentul.

Situarea problemei vizează și situarea acesteia în cadrul familiei de situații (FS), adică determinarea FS la care aparține situația respectivă. În matematică (de altfel, la fel ca și în informatică), afirmă M. Schneider, etapa situării reprezintă etapa analizei datelor unei situații-problemă și de regulă, reprezintă o etapă de lungă durată [7, p. 7]. Timpul este necesar pentru a situa problema într-o FS (clasă de probleme) pe care studentul o are în memorie.

În matematică, o clasă de probleme este definită de către student ca având aceeași metodă de rezolvare. În informatică, a determina FS înseamnă, de fapt, a identifica schema de rezolvare ce corespunde FS din care face parte situația respectivă.

Importanța stabilirii FS determină, de fapt, realizarea transferului. Studentul trebuie, în realitate, să-și dea seama de faptul că acțiunile efectuate într-o situație pot favoriza rezolvarea altei situații ce face parte din aceeași FS. La etapa situării, transferul presupune identificarea izomorfismului dintre situația respectivă și situațiile tratate anterior, prin reamintirea unei game largi de cazuri/situații parțial similare, precum și a unui ansamblu de concepte (scheme) și proceduri pertinente, necesare pentru a soluționa situația dată. Aceasta (realizarea transferului) presupune conform opiniei lui Perrenoud [5, p. 5]:

- Intuiția personală de a avea resursele necesare pentru a le investi în înțelegerea și tratarea situației;
- Capacitatea de a regăsi, selecta, integra și gestiona, sau altfel spus, a mobiliza resursele cognitive posedate.

(3.) *Poziționarea* – pregătirea pentru acțiune.

Pregătirea pentru a rezolva situația depinde de:

- Experiența anterioară mai mult sau mai puțin reușită a studentului;
- Elementele contextului și mediului.

O. Rey consideră că studentul resimte competența proprie în raport cu o acțiune anticipată. Studentul își estimează starea și anume faptul de a fi mai mult sau mai puțin competent în situație. În funcție de aceasta, rezultă un comportament diferit. A fi competent înseamnă a ști ce știi, cum știi și în ce măsură poți acționa pentru a trata situații noi [6, p. 6].

Poziționarea presupune problematizarea situației pentru a determina planul de acțiuni și metodele de intervenție pentru ameliorarea situației. Este, de fapt, etapa de construire a unei/mai multor soluții pentru situația respectivă în baza resurselor posedate la moment.

Problematizarea situației începe prin realizarea faptului de către student că el se află în situație și trebuie s-o trateze. Problematizarea situației reprezintă un proces complex, care conform clasificării după Fabre, cuprinde următoarele faze [1, p. 33]:

- Percepția problemei (situației);
- Construcția situației;
- Sugerarea soluțiilor posibile;
- Reflecția asupra soluțiilor și rezultatului posibil;
- Testarea ipotezelor.

(4.) Transformarea – soluționarea.

Înseamnă, de fapt, realizarea planului de acțiuni.

Etapa transformării reprezintă, în fapt, etapa acțiunilor. Privită din punct de vedere al constructivismului activ situațional, situația reprezintă propria construcție a studentului, necesară pentru dezvoltarea competenței. În așa fel, situația nu ar putea exista fără acțiune. Construcția și reconstrucția situației are loc continuu de-a lungul acțiunii sale în situație [1, p. 36]. Interacțiunea student-situație și ca rezultat tratarea situației este posibilă și se bazează pe acțiune prin utilizarea tuturor elementelor pertinente ale contextului în acest scop.

La această etapă, studentul utilizează resursele posedate în funcție de relevanța acestora în situația respectivă. Resursele vor fi considerate relevante dacă validitatea lor în situația de învățare a fost determinată prin succesul tratării, iar situația nouă întâlnită diferă doar puțin, adică face parte din aceeași FS.

(5.) Reflectarea asupra acțiunii

Conține efectuarea de raționamente și analize de către student asupra propriilor acțiuni, precum și estimarea și diagnosticarea propriilor reușite și performanțe, ceea ce-i permite de a fi conștient de obstacolele întâlnite, dacă au apărut, și posibilitățile de îmbunătățire a situației. Reflectarea, după cum se vede și din tabelul 1, în baza multitudinii de întrebări pe care și le poate pune studentul se intercalează fiecărei etape sus-numite, dar are loc mai ales după, în afara situației.

Observăm că reflecția este importantă, ba chiar crucială în procesul de dezvoltare a unei persoane competente, fiind absolut necesară pentru a realiza toate cele 4 funcții ale competenței. Este important că primele 3 funcții corespund reflecției în acțiune, iar ultima – reflecției asupra acțiunii, numită *reflecție metacognitivă* [4, p. 31].

În cadrul actului de reflecție în situație, Masciotra identifică 4 operații reflexive înfăptuite de către student [4]:

- Experimentează – reflecție asupra experiențelor sale senzoriale (aude, vede, pipăie), din care obține cunoștințe empirice.
- Înțelege – reflecție asupra legăturilor dintre experiențele senzoriale și percepțiile sale, ceea ce determină cunoștințe intelectuale.
- Gândește – reflecție rațională prin care se verifică adevărul cunoștințelor intelectuale.
- Decide – reflecție la nivel de valori (responsabilitate), asupra ceea ce este bine/rău, așteptat/neașteptat în situația dată.

Considerăm că etapa reflecției metacognitive nu trebuie neglijată, ci, din contra susținută de către profesor prin adresarea de întrebări asupra conținutului învățat, problemelor care au apărut, metodelor de reglementare ș.a.

O generalizare a etapelor activității studentului în instruirea bazată pe situații este prezentată în Tabelul 1.

Tabelul 1. Activitatea studentului pentru tratarea situațiilor.

	Etape	Ce face studentul	Întrebări posibile
1.	Pregătirea	– Este dispus emoțional pozitiv	– Sunt bine dispus mental și emoțional pentru a face față situației? – Sunt angajat total pentru a obține performanța optimă?
2.	Situarea	– Înțelege situația	– Care este problema, obstacolul în tratarea situației? – Ce importanță are situația pentru mine? – Înțeleg ce este semnificativ, pentru a putea produce schimbări favorabile și trata situația? – Ce sarcini/probleme/situații similare am mai rezolvat anterior? – Evoluează situația în care mă aflu în direcția dorită?

3.	Poziționarea	– Cercetează, stabilește, alege soluțiile posibile pentru tratarea situației (problematizează) – Se pregătește de acțiune	– Care este scopul meu? – Care este poziția mea față de situație? – Asigură poziția mea în situație o acțiune clară, coerentă și pertinentă ce permite evoluția situației în direcția dorită? – Care sunt soluțiile posibile? – Cum problematizez situația? – Cum mă prepar pentru a acționa? – Cum să asigur gestionarea situației în timpul acțiunii?
4.	Transformarea	– Acționează	– Ce resurse interne și externe voi utiliza pentru a transforma avantajos situația? – Cum voi utiliza eficace resursele (metoda, tehnica, tactica, procedura, strategia)? – Modul în care acționez, permite transformarea situației? – Gestionez eu cu eficacitate orice schimbare a situației? – Strategiile utilizate sunt performante? – Resursele utilizate mă ajută să transform situația? – Apelez suficient la alte resurse?
5.	Reflectarea	– Reflectează asupra acțiunii	– Este oare necesară/pertinentă reflecția asupra situației? – Referitor la ce trebuie să reflectez: redefinirea situației, problematizarea, procesul în curs, rezultatul intervenției, reorientarea/modificarea acțiunilor?

Concluzii

- (1.) Se recomandă ca profesorul să țină cont de particularitățile etapelor de tratare a situațiilor și formare a competențelor;
- (2.) Se recomandă ca profesorul să cunoască și să înțeleagă aceste etape și să încurajeze, să ghideze, să ajute studenții în tratarea situațiilor;
- (3.) O importanță deosebită o are reflecția metacognitivă, care ajută la structurarea și conturarea schemelor conceptuale și prin aceasta la construirea cunoștințelor noi, ca resurse de bază în formarea competențelor.

Bibliografie:

1. JONNAERT, Ph. Chapitre 2. Action et compétence, situation et problématisation. In: Fabre M. et al., *Situations de formation et problématisation*, De Boeck Supérieur. Perspectives en éducation et formation, 2006, p. 31-39.
2. MASCOTRA, D. Halte au compétentisme! Place à l'agir de la personne exerçant une activité: perspective de l'énaction. In: Oudet, S. F., Batal, C. (*Révolution du management des ressources humaines*). Lille: Presses Universitaires du Septentrion, 2016, 432 p. ISBN 978-2-7574-1275-6. pp. 343-358.
3. MASCOTRA, D. Saisir les situations propices à une éducation à la fois au mieux-être personnel et au mieux-vivre ensemble. In : *Vie pédagogique*, 146, 2008.
4. MASCOTRA, D. Réflexivité, métacognition et compétence. In: *Vie pédagogique*, 134, 2005, p. 29-31.
5. PERRENOUD, Ph. Vers des pratiques pédagogiques favorisant le transfert des acquis scolaires hors de l'école. In: *Pédagogie collégiale*, 10 (3), mars 1997, p. 5-16.
6. REY, O. Le défi de l'évaluation des compétences. In: *Dossier d'actualité*, 76, 2012.
7. SCHNEIDER, M. Comment des théories didactiques permettent-elles de penser le transfert en mathématiques ou dans d'autres disciplines? In: *Recherches en Didactique des Mathématiques*, vol. 26/1, 2006. ISSN 0246-9367.
8. ZARIFIAN, Ph. *Événement, travail et compétence*. Conférence donnée à la CNAMTS, le 27 mai 2008. <http://philippe.zarifian.pagesperso-orange.fr/page194.htm>